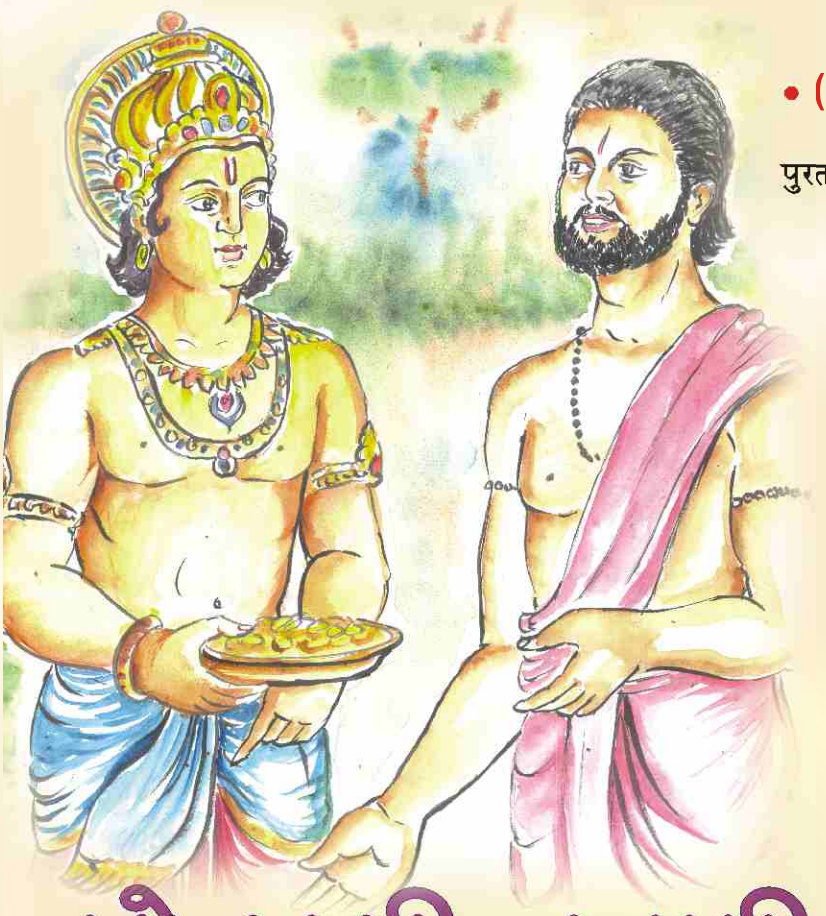

परोपकारी स्वामी

• (सं०) पुरुषोत्तमः

पूर्वं कश्चन साधुः आसीत् । परोपकारः तस्य स्वभावः । सर्वदा अटति सः । यः ग्रामः गम्यते तत्र स्थितानां रोगिणां सेवां करोति स्म सः । स्वच्छता रक्षणीया इति वदन् स्वच्छतार्थं स्वयं प्रवर्तते स्म सः । तत् दृष्ट्वा जनाः अपि तेन सह ग्रामस्वच्छताकार्ये उद्यताः भवन्ति स्म । तस्मात् ग्रामात् निर्गतः सः यदाकदाचिदपि पुनः आगन्तुम् अर्हति इत्यतः जनाः सर्वदा ग्रामस्य स्वच्छताविषये अवधानवन्तः भवन्ति स्म । ग्रामेषु मन्दिरे वसन् सः जनैः भक्त्या अर्पितानि फलादीनि निर्धनेभ्यः ददाति स्म । 'परोपकारिस्वामी' इत्येव जनाः तं निर्दिशन्ति स्म ।

अथ एकदा सः ध्यानाय सन्नाहं कुर्वन् आसीत् । तावता कश्चन तस्य पुरतः उपस्थाय - ''महात्मन् ! भवतः आराध्यदेवस्य विष्णोः दूतः अस्मि अहम् । उपायनत्वेन एतानि भगवता प्रेषितानि'' इति वदन् आभरणसुवर्णनाणकादिभिः पूर्णां स्थालिकां तस्य पुरतः गृहीतवान् ।

''एतेन किं मम ? यदि दानेच्छा तर्हि निर्धनेभ्यः एतेषां वितरणं भवतु । अन्यथा भवान् एतानि प्रतिनेतुम् अर्हति'' इति अवदत् परोपकारिस्वामी ।

एतत् श्रुत्वा महत् आश्चर्यम् अनुभवन् सः देवदूतः अवदत् - ''अस्तु नाम । भवदिच्छानुगुणं सर्वमेतत् निर्धनेभ्यः वितीर्यते । भवतः व्यवहारेण सन्तुष्टः भगवान् सूचितवान् अस्ति यत् इतः परं भवता किमपि कार्यं करणीयं नास्ति इति । परोपकारकर्मणा भवता महत् पुण्यं सम्पादितम् । अतः मोक्षदानं तेन प्रतिज्ञातम् अस्ति । अतः इतः परं भवान् सुखेन स्थातुम् अर्हति'' इति ।

तदा परोपकारिस्वामी अवदत् - ''जनसेवा मम कर्तव्यम् । तद्विना कथम् अहं तिष्ठेयम् ? 'कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः' इति भगवता एव आदिष्टम् अस्ति । अतः कर्तव्यविषये सर्वदा अप्रमत्तः भवितुम् इच्छामि अहम् । मोक्षं प्राप्तुम् इच्छा नास्ति मम । जनानां हितात् ऋते अन्यत् किमपि न इच्छामि अहम्'' इति ।

''अहो, कर्मणि श्रद्धा भवतः ! इतः पूर्वं लोके यः महात्मानः जाताः तान् सर्वान् अतिशेते भवान् । भवतः गुणवत्तया सन्तुष्टः अहम् एकं वरं दातुम् इच्छामि । अपेक्षितं याचताम्'' इति उक्तवान् देवदूतः ।

''मम निमित्तं तु किमपि न आवश्यकम् । यदि दानापेक्षा प्रबला स्यात् तर्हि देशे बहुत्र दृश्यमानः उपक्षामः निवार्यताम् । तेन असङ्ख्याः जीविनः कृताः भवेयुः'' इति उक्तवान् परोपकारिस्वामी ।